

VIII. Emprisisizm, Locke

VIII. Emprizizm, Locke

- 17. yy felsefesi bilimin öncelendiđi, bilmenin yeni bir forma büründüđü dönem.
- Bilgi artık bütün özneler tarafından elde edilebilir ve herhangi bir kutsallığı kalmamıştır.
- Bilginin kutsallığı kalmayınca bütün insanların aynı bilgiye ulaşacağı bir yöntem bulmaya çalıştı bilim.(deney ve gözlem, nesnellik arzusu, tümevarımsal unsurlar)
- 15-17. yy bilimin kurgulanması
- 17. yy bilime arka plan/ felsefi bir zemin oluşturulması

- 17. yy bir durulma çağı idi. Bu dönemde aklın hakikati keşfetme ve anlamada otorite olduğu temellendirilmeye çalışıldı.
- 18. yy bu otoritenin haykırması, bağırması, kendini ifade etmesi yüzyılıdır.
- Bu çerçevede aydınlanma bir başlangıç değil, 300 yıldır devam eden sürecin sonucudur.
- Sonuç: sapare aude! Aklını kullanma cesareti göster!

VIII. Emprisizm, Locke

- 18. yy aydınlanma çağıdır.
- Aydınlanmacılara göre; geleneklere, dinlere, aklın dışında bütün otoritelere bağlanmak karanlıkta olmaktı.
- Kant'a göre Aydınlanma; insanın kendi eliyle düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan çıkıp ayakları üzerinde durmasıdır.
- Bunun anlamı şudur; insan 18. yy'a kadar Descartes da dahil olmak üzere dinle, gelenekle bir şekilde irtibatını sürdürmüştür. Şimdi her şeyi akla bırakması lazımdır. Aklın bütün problemleri çözeceğine dair bir güven duyması lazımdır.
- Aydınlanma dünyada bir tür cennet oluşturmaya çalışır.

VIII. Emprisizm, Locke

- Aydınlanma bir sonuçtur.
- 300 yıldır bilimi, akli ve özneyi önceleyen bir felsefenin aydınlanma ile sonuçlanması kaçınılmazdır.
- Aydınlanma, Descartes'la birlikte kutsaldan kopan, öznelere intikal eden bilgiyi/hakikati herkesin bir arada paylaşabileceği bir konuma getirmektedir.
- Bu yüzden Aydınlanma bir sağduyu felsefesidir.
- Sağduyu; hakikat herkese aittir.

VIII. Emprizizm, Locke

- Aydınlanma bir kültür felsefesidir.
- Artık bilgi, felsefe, bilim, siyaset bütün alanlar insan aklının ürünüdür ve insan aklı tarafından aktarılır.
- Aydınlanma laik bir dünya görüşünün tam bir bilinçle temellenmesi
- Bu laik görüşü hayatın her alanında tutarlı olarak gerçekleştirmeye çalışmaktır.

VIII. Emprizizm, Locke

- Aydınlanmanın en temel mottolarından biri de bireyselleşmedir.
- Kimse bir cemaat, otorite kabul etmek istemiyor artık.

GreK Aydınlanması ile Kıyaslama

- Her ikisi de metafizik dönemden sonra çıkmıştır.
- Her ikisinde de ölçüt insandır.
- Düşünce, insan ve kültür sorunları ile ilgilenmişlerdir.
- Toplum hayatının sorunları tartışılmıştır.
- Bu dönemin edebiyatı da aydınlanma düşünceleri ile kaynaşmıştır.
- Kültür alanına yayıldığı için her şey Aydınlanma'dan bir şekilde etkilenmiştir. Aydınlanma dağdaki çobana bile ulaşmıştır.
- GreK Aydınlanmasının merkezi Atina idi. Aydınlanma'nın merkezi İngiltere.

Empirizm

- Rasyonalizmin kesin, mantığa ve *a priori* ilkelere bağlanan yapısına karşılık Empirizm, deneyimi, hayatı ve tecrübeyi de bilgi kaynağı olarak değerlendirmek gerektiğini öne sürer.
- John Locke her ne kadar 17. yy'da yaşamış olsa da fikirleriyle Aydınlanma'nın başlatıcısı sayılır.
- Epistemolojinin kurucusu Descartes kabul edilse de sistemleştiricisi John Locke'tur.

Dört Mesele

- Bilgi mümkün müdür?
- Bilginin kaynakları nelerdir?
- Bilginin sınırları nelerdir?
- Bilginin doğruluğu meselesi

VIII. Emprisizm, Locke

- Ayrışma bilginin sınırları meselesinde yaşanır.
- Rasyonalizm: Akıl fiziği bilir, metafiziği de bilir. Çünkü *a priori*'ler de metafiziktir, aklın kendisi de metafiziktir.
- Berkeley: ben karşımda duran nesnenin kendisini değil, onun ben de bıraktığı izlenimi bilirim. (Empirizm)
- Empirizm: metafiziği bilmez, reddetmez de.
- İlimli emprisizm; fiziği halledemiyoruz ki metafiziği halledelim, düşüncesindedir.
- Kant: saf akıl fiziği bilir, metafiziği pratik akıl (inançlar) bilir.
- Sezgiciler bunların akılla değil sezgilerle bilindiğini savunur.

Rasyonalist- Emprisist

- Rasyonalistlerle emprisistler arasındaki fark
- Bilginin kaynağı meselesinden
- Bilginin nasıllığı meselesinden doğar.
- Rasyonalistler bilginin nesneden özneye tab' edileceğini iddia eder.
- Emprisistler buna katılmaz. Öznenin algılamaları belirler bilgiyi.

VIII. Emprisizm, Locke

- John Locke *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme* adlı eserinde dört konuyu ele alır:
- Apriori yoktur, ispatlanamaz. İspatlanabilenler; mantık, matematik, Tanrı
- Apriori: rasyonalistlerin insan zihninde hiç tecrübeye bulaşmamış şekilde mevcut ve zorunlu bilgilerdir.
- Tanrı fikri *a priori* ise ateist ve politeistlerin olmaması lazım.
- Emprisistlere göre mekan algıların birleştirilmesidir.
- Zaman algılarımızın sıraya dizilmesinden çıkar.
- Mükemmel, mutlak, tek Tanrı algıların değil, zihnin konusudur. mutlak, sonsuz kavramları insan zihninin yüceltmeleridir.
- Bilginin ölçütü tekabüliyet değildir. Rasyonalistler varlık ve düşüncenin birbirine tekabül ettiğini, birbirinin aynası olduğunu savunur.
- Emprisistler tutarlılık teorisini savunur.

Bilgi nereden gelir?

- Bilgi, duyu verilerinin (sensasyon) tıpkı balmumunun üzerinde mührün iz bıraktığı gibi zihinde iz bırakması ve zihnin de bu duyu verilerini kendi işleyişi ile çalıştırması sonucu ortaya çıkar.
- Zihnin işleme biçimleri;
- Benzerlikler kurmak
- Zıtlıklar oluşturmak
- Soyutlamak

Kaynakça

- Prof. Dr. Celal Türer ders notları.
- Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.
- G. Skirbekk- N. Gilje, *Felsefe Tarihi*, çev: Emrullah Akbaş- Şule Mutlu, Üniversite Kitabevi yay., İstanbul, 2004.

Önerilen Kaynaklar

- W. Wisshel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, İz yay.,1993.
- Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, Say yay., 2010.
- A. Weber, *Felsefe Tarihi*, Sosyal yay., 2000.